

Rangaistuksen tuomiseminen vanhentuneista rikoksista

ASIAN VIREILLETULO

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Helsingin hovioikeus on 13.10.2023 tässä tarkoituksessa lähettänyt oikeuskanslerinvirastoon 23.08.2023 antamansa tuomion nro 131275 asiassa R 23/506, joka koskee Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden 05.01.2023 asiassa R 22/2510 antamaa tuomiota nro 100502. Hovioikeuden mukaan kärjäoikeus oli lukenut toisen vastaajan syyksi syyteoikeudeltaan vanhentuneet vahingonteon (syytekohta 7), kulkuneuvon kuljettamisen oikeudetta (syytekohta 8) ja kaksi näpistystä (syytekohtat 9-10) sekä toisen vastaajan syyksi syyteoikeudeltaan vanhentuneet vahingonteon (syytekohta 7) ja näpistyksen (syytekohta 10).

SELVITYS

Kärjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden kärjätuomari on antanut selvityksen. Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden laamanni on antanut lausuntonsa.

RATKAISU

Sovellettavat säännökset

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus rikoksesta vanhentuu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus rikoksesta on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakkoa.

Rikoslain 23 luvun 10 §:n mukaan kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, saman lain 35 luvun 1 §:n mukaan vahingontesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi ja mainitun lain 28 luvun 3 §:n mukaan näpistyksestä tuomitaan sakkoon.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi tai häntä vastaan on hänen henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä läsnä ollessaan tehty rangaistusvaatimus.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Arviointi

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut kärjätuomari on selvityksessään myöntänyt, että kulkuneuvon kuljettamista oikeudetta, vahingontekoa ja näpistystä koskevat syytekohdat olivat vanhentuneet ja että se oli jäänyt häneltä huomaamatta. Kärjätuomari oli kuitenkin huomannut virheen pian, keskustellut asiasta syyttäjän kanssa ja kehottanut syyttäjää hakemaan asiassa muutosta. Kärjätuomari on selvityksessään tuonut esiin, että hän yleensä tarkistaa vanhentumisen asian ensimmäistä kertaa saapuessa hänen pöydälleen. Tässä asiassa haasteen vireilletulosta käräjäoikeudessa kyseisten syytekohtien vanhentumiseen on ollut epä-

tavallisen lyhyt aika ja tapauksessa on ollut paljon yksityiskohtia. Käräjätuomari on selvityksensä tuonut esiin, että vanhentuneiden syytekohtien vaikutus rangaistuksen mittaamiseen oli vähäinen.

Käräjäoikeuden laamanni on lausunnossaan todennut käräjätuomarin tehneen selvityksen kohteena olevat virheet. Virheet on havaittu tyytymättömyyden ilmoittamisajan sisällä ja käräjätuomari on kehottanut syyttäjää hakemaan muutosta, kuten on tapahtunutkin. Virheet on sittemmin saatu korjatuiksi hovioikeudessa.

Syyteoikeuden vanhentumisen tarkistamisessa on kyse jokaiseen rikosasiaan kuuluvasta rutinitoimenpiteestä, jota ei voi sivuuttaa kiireessäkään. Syytekohtien 7-8 syyteoikeuden vanhentuminen on ollut havaittavissa jo ennen pääkäsittelyä, mutta syytekohtien 9-10 syyksi lukeminen on poikennut syyttäjän rangaistusvaatimuksesta. Käräjätuomarin mahdollisuuksia havaita syyteoikeuden vanhentuminen on osin lisännyt se, että tuomio oli annettu oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n 2 momentin mukaisesti vasta pääkäsittelyn jälkeen myöhemmin tuomioistuimen kansliassa.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Rikoksen virheellisestä syyksilukemisesta ja esimerkiksi rikosrekisterin merkinnöistä saattaa olla haitallisia seuraamuksia, vaikka vanhentuneella syytekohtalla ei olisikaan merkitystä kokonaisrangaistukseen. Virhe on lähtökohtaisesti vakava myös, koska ylipäätään tämänkaltainen tuomarin tehtävien ydinalueelle sijoittuva virhe on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen.

Kyseisenlainen virhe saattaa edellä todetun vakavuutensa vuoksi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Käräjätuomarin virheellisestä menettelystä ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Vastaajia oli syytetty vanhentuneiden syytekohtien lisäksi rikoksista, joiden syyteoikeus ei ollut vanhentunut, joten pääkäsittelyn järjestäminen on ollut asiakokonaisuudessa tarpeellista.

Kun käräjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä esitettyyn nähden olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuin tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen käräjätuomarin menettelyä on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti asiasta käräjäoikeudelta hankitun selvityksen perusteella toimituttamatta esitutkintaa.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden kärjätuomari on menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan kärjätuomarina vastaajat rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneista teoista.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla kärjätuomarille huomautuksen hänen edellä kerrotusta menettelystään.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Lähetän päätökseni tiedoksi Helsingin hovioikeudelle.

Oikeuskansleri on ottanut vastaajaa avustaneen asianajajan ja luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan menettelyt käsiteltäviksi erillisinä valvonta-asioina (OKV/625/53/2024 ja OKV/626/53/2024).

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Liisamari Herala